ISSN 2181-371X
SJIF: 5.305 VOLUME 4 ISSUE 31
INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION

SANOAT KORXONALARIDA BOSHQARUV JARAYONLARINING RIVOJLANISH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TASNIFI

O'rinov Akmaljon
Farg'ona davlat universiteti Iqtisodiyot va servis kafedrasi dotsenti, i.f.n
urinov_aa@mail.ru
+998907877500
Sarvinoz Mamatojieva
Farg'ona davlat universiteti magistranti
sarvinozdilshodjonqizi@gmail.com
+998911318636

CLASSIFICATION OF FACTORS INFLUENCING THE EFFECTIVENESS OF MANAGEMENT PROCESS DEVELOPMENT AT INDUSTRIAL ENTERPRISES

O'rinov Akmaljon
Associate Professor of the Department of Economics and Service, Fergana State University, Candidate of Economic Sciences
urinov_aa@mail.ru
+998907877500
Sarvinoz Mamatojieva
Master's student of Fergana State University
sarvinozdilshodjonqizi@gmail.com
+998911318636

КЛАССИФИКАЦИЯ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

O'rinov Akmaljon
Доцент кафедры экономики и сервиса Ферганского государственного университета, к.э.н.
urinov_aa@mail.ru
+998907877500
Sarvinoz Mamatojieva
Магистрант Ферганского государственного университета
sarvinozdilshodjonqizi@gmail.com
+998911318636

ISSN 2181-371X
SJIF: 5.305 VOLUME 4 ISSUE 31
INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION

Annotatsiya. *Ushbu maqolada sanoat sektori boshqaruvi samaradorligini optimallashtirish faoliyati bilan shug'ullanmoqda. Shu bilan birga, resurslar va vaqtni tejash zarurati mavjud. Samarali sanoat boshqaruvi tizimi jarayonlarini yanada tezlashtiradi, xarajatlarni kamaytiradi va ish sifatini yaxshilaydi.*

Kalit so'zlar. *Samaradorlik, ishlab chiqarishni boshqarish, raqamli sanoat, boshqaruv loyihalari, sanoat boshqaruvi.*

Abstract. I*n this article, he is engaged in activities to optimize the efficiency of industrial sector management. At the same time, there is a need to save resources and time. An effective industrial management system further accelerates processes, reduces costs, and improves work quality.*

Keywords. *Efficiency, production management, digital industry, management projects, industry management.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается деятельность по оптимизации эффективности управления промышленным сектором. В то же время существует необходимость экономии ресурсов и времени. Эффективная система управления промышленностью ускоряет процессы, снижает затраты и улучшает качество работы.*

Ключевые слова. *Эффективность, управление производством, цифровая индустрия, управленческие проекты, управление промышленностью.*

KIRISH. Har qanday milliy iqtisodiyotning rivojlanishi uning hududlarining muvozanatli va barqaror rivojlanishiga bog‘liq bo‘ladi. Mintaqalar va ularning hududlarini barqaror rivojlantirishda esa sanoat tarmoqlarining ahamiyati beqiyosdir. Chunki sanoat tarmoqlari iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minlash bilan bir qatorda, ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash va mahalliylashtirish orqali iqtisodiyotning raqobatbardoshligini yaxshilashga xizmat qiladi. Sanoat sohasida qazib olingan, ishlab chiqarishda yaratilgan barcha xomashyolarni qayta ishlash, ulardan turli xil mahsulotlar tayyorlash hisobiga diversifikatsiya jarayonlari takomillashadi. Jahon tajribasida rivojlangan va yuqori o‘sish sur’atlariga erishgan mamlakatlar amaliyoti shuni ko‘rsatadiki, ularning muvaffaqiyatlari asosan sanoat tarmoqlarida, xususan, qayta ishlash sanoati korxonalaridagi tarkibiy o‘zgarishlar natijasida yuzaga kelgan. Sanoatning boshqa tarmoqlardan farqli jihati - yuqori darajadagi qo‘shimcha qiymat yaratishidadir.

Qo‘shilgan qiymat - bu muayyan turdagi mahsulotni yaratish, qayta ishlash, marketing faoliyatini olib borish va pirovard iste’molga yetkazgunga qadar ishlab

chiqarish jarayonining ketma-ketligidir. Korxonalar faoliyatining shakllanishi va rivojlanishi yoki darajasining o‘zgarishi ma’lum bir omillar ta’siri ostida sodir bo‘ladi. Korxona faoliyatini boshqarishni xolisona va har tomonlama o‘rganish davomida unga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va tizimlashtirish muammosi dolzarb va yetarlicha o‘rganilmagan bo‘lishi ehtimoli yuqori. Korxona boshqaruv faoliyati salohiyatini oshirishning ikkita asosiy turini ajratish mumkin: birinchisi, foydalaniladigan resurslar miqdori va hajmining ko‘payishi natijasida yuzaga keladigan ekstensiv ishlab chiqarish, ikkinchisi, innovatsion omillar sifatini oshirishga asoslangan intensivlik. Shu sababli iqtisodiy salohiyatga turli omillar va shart-sharoitlar ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Iqtisodiy salohiyatga ta’sir etuvchi omillar deganda, ishlab chiqarish hajmi, uning sur’ati va samaradorligiga ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan hodisa hamda jarayonlar tushuniladi. Innovatsion faoliyat omili deganda, korxonaning innovatsion o‘sish sur’ati va xususiyatlariga ta’sir etuvchi shart-sharoitlar, sabablar va ko‘rsatkichlarni nazarda tutamiz. Bunda innovatsion jarayon ko‘plab omillarning o‘zaro ta’siri natijasi sifatida namoyon bo‘ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi sanoat boshqaruv tizimlarining samaradorligini oshirish usullarini o'rganish va tahlil qilishdir. Tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya, asosan, **sistemali yondashuv, statistik tahlil** qiyosiy tahlil, omilli tahlil, tanlanma kuzatish, analiz va sintez, kabi usullardan foydalanilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI. Ko‘plab mualliflar korxonaning innovatsion faoliyatiga ta’sir o‘tkazuvchi omillarga o‘z e’tiborini qaratishgan. T.G. Filosofova o‘z asarida, sanoat korxonalarida innovatsiyalarga to‘sqinlik etuvchi quyidagi omillarni qayd etib o‘tgan:

-iqtisodiy - moliyaviy resurslar bilan kam ta’minlanganlik, davlat tomonidan kam moliyalashtirilish, innovatsiyalarni targ‘ib qilishga yuqori sarf-harajatlar, iqtisodiy xavfning yuqori darajasi, innovatsiyalar qaytimlarining uzoq muddati;

-ishlab chiqarish - malakali kadrlar yetishmasligi, yangi texnologiyalar, sotish bozorlari to‘g‘risida zarur ma’lumotlarning yo‘qligi, tashkilotning innovatsiyalarni tezda qabul qila olmasligi, boshqa tashkilotlar, korxonalar va ilmiy tashkilotlar bilan hamkorlikni yaxshi yo‘lga qo‘yilmaganligi yoki yo‘qligi;

-boshqa omillar - innovatsion mahsulotga iste’molchilar tomonidan past narxdagi talab, innovatsion faoliyatda yetarlicha qonuniy va meyoriy-huquqiy asoslarning, tartibga solishning yo‘qligi, davlat tomonidan innovatsion faoliyatni yetarlicha

rag‘batlantirilmasligi, sust rivojlangan innovatsion infratuzilma, texnologiya bozorida rivojlanishning yo‘qligi.

A.A. Bovin esa tashkilotning innovatsion muhitiga quyidagi ta’sir o‘tkazuvchi omillarni keltirib o‘tadi va tahlil qiladi:

-ijtimoiy infratuzilma (ishchilarning ta’lim, tibbiy va madaniy inshootlardagi xizmatlardan foydalanish imkoniyati);

-aloqa sohasi (aloqa, axborot resurslaridan foydalanish imkoniyati mavjudligi);

-tabiiy - geografik sharoitlar (transport, moddiy-texnik, energiya, yoqilg‘i va xomashyo resurslarining mavjudligi);

-texnologik va ilmiy-texnik soha (ishlanmalar bozorining mavjudligi, ilmiytadqiqot institutlari va boshqalarning mavjudligi);

-iqtisodiy va moliyaviy soha (innovatsion faoliyatni davlat tomonidan milliy va mintaqaviy darajada qo‘llab-quvvatlanishi, innovatsion ishlanmalardan manfaatdor investorlarning mavjudligi);

-siyosiy-huquqiy soha (innovatsion va ilmiy-texnik sohani huquqiy tartibga solishda milliy, mintaqaviy reja va dasturlarning mavjudligi);

-xo‘jalik yuritishning strategik qamrovi (bozorning muayyan segmentida innovatsiyalarning paydo bo‘lish tezligi);

-mehnat resurslari bozori.

Fikrimizcha, keltirilgan fikrlar, korxona faoliyatiga ta’sir ko‘rsatuvchi omillarning faqatgina kichik bir qismini qamrab olgan. Tadqiqotimizning asosiy maqsadi korxona faoliyatiga ta’sir ko‘rsatuvchi omillarni tasniflash asosida sanoat korxonalari faoliyatini mintaqa iqtisodiyoti samaradorligiga ta’sirini aniqlash. Bilamizki, ushbu jarayonda innovatsion muhit katta ahamiyatga ega va shunga ko'ra korxona innovatsion faoliyatiga ta’sir ko‘rsatuvchi omillarni bir qator belgilariga ko‘ra tasniflash maqsadga muvofiq bo‘ladi. Amalga oshirilgan tadqiqotlar natijasida boshqaruvchanlik darajasiga ko‘ra korxona innovatsion faoliyatiga ta’sir o‘tkazuvchi omillarning quyidagi tasnifiy belgilari taklif qilish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR. Kelib chiqish manbalariga ko‘ra, omillar tabiiy-iqlimiy, ijtimoiy, moliyaviyiqtisodiy, sanoat-texnologik, ilmiy-texnik va tashkiliy-boshqaruv guruhlariga bo‘linadi.

Tabiiy-iqlimiy omillar sanoat korxonalari innovatsion faoliyati natijalariga katta ta’sir o‘tkazadi. Mintaqada joylashgan sanoat korxonalari innovatsion faoliyati rivojlanishi va innovatsion faoliyatning o‘sishiga suv ta’minoti, qulay iqlim, ish sharoitlar va yirik yoqilg‘i va xom-ashyo manbalarining mavjudligi katta hissa qo‘shadi.

Tabiiy-iqlimiy sharoitning murakkabligi, ishchi kuchining yetishmasligi, ishlab chiqarish kuchlari, transport rivojlanish darajasining pastligi, aksincha korxona innovatsion faoliyati rivojlanishiga to‘sqinlik qilishi bilan birgalikda, korxona innovatsion faoliyat darajasiga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi yuqorida keltirilgan muammolar yechimi uchun juda katta mablag‘ talab qiladi.

Ijtimoiy omillarga demografik vaziyat, ijtimoiy keskinlik darajasi, ishchilarning yashash sharoiti, korxonada sog‘lomlashtirish, sport va madaniy xordik ishlarini tashkillashtirish, kadrlarning madaniy, ta’limdagi umumiy darajasi va boshqalarni kiritish mumkin. Bular korxona ishlab chiqarish resurslarining samarali va to‘laroq qo‘llanishiga, inson kapitalining koorporativ rivojlanishi va shakllanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

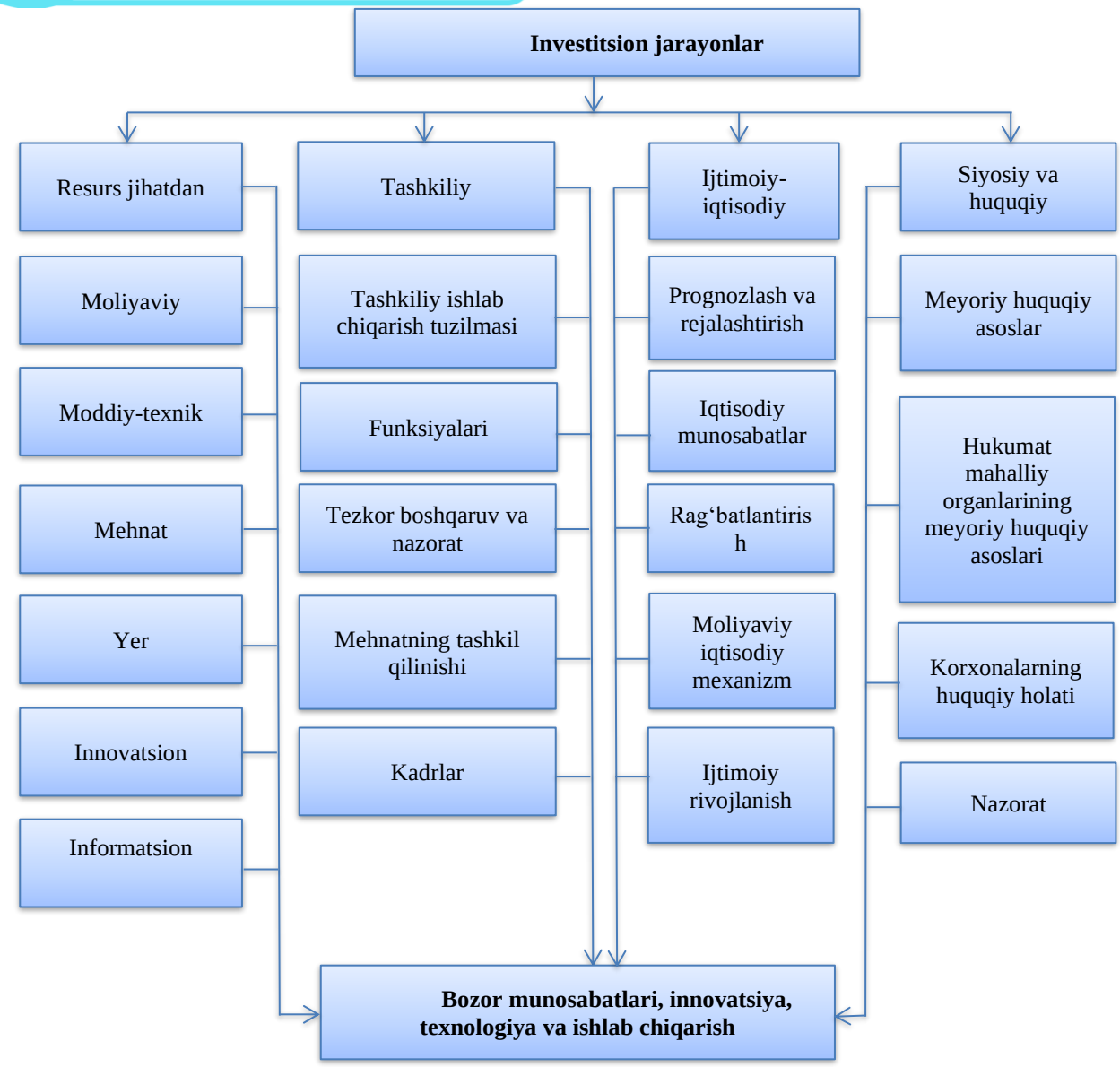
Moliyaviy-iqtisodiy omillar mablag‘, xom-ashyo, materiallar bilan ta’minlanganlikni, qo‘shimcha mablag‘larni jalb qilish imkoniyatlari darajasini aniqlaydi. Innovatsion faoliyatning moliyaviy-iqtisodiy omillarini tadqiq qilish, eng avvalo, korxonaning innovatsion rivojida moliyaviy imkoniyatlarini tadqiq qilish imkoniyatini, kornonaning hozirgi va kelajakdagi moliyaviy holatida innovatsion strategiya rivojlanishining yo‘nalishini oldindan ishlab chiqish imkoniyatini beradi.

Sanoat-texnologik omillar korxona ishlab chiqarish resurslari va texnologiyalarining samarali va to‘liq foydalanishini aniqlab beradi.Ilmiy-texnik omillarga ITTKI o‘tkazilishi, intellektual mulkning mavjudligini qamrab oladi.

Tashkiliy-boshqaruv omillar tahlili innovatsion infratuzilmaning rivojlanish darajasini, samarali innovatsion menejmentni, innovatsiyalarni amalga oshirishda marketing strategiyasini, innovatsiyalarni moliyalashtirishni tashkillashtirishni, innovatsion faoliyat vazifalariga tashkiliy tuzilmaning mos kelishini aniqlashga yordam beradi. Bizning fikrimizga ko‘ra, innovatsion faoliyatga ta’sir o‘tkazuvchi omillarni boshqaruv darajasiga ko‘ra ham tasniflash lozim.

Boshqaruv darajasiga ko‘ra korxona innovatsion faoliyatiga ta’sir etuvchi omillarni tasniflashda korxonani bevosita yoki bilvosita ta’sir o‘tkazuvchi omillarini, shu bilan birgalikda o‘zining innovatsion faoliyati darajasini va korxona ta’sir o‘tkaza olmaydigan omillarni o‘zgartirishini ta’kidlash mumkin.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, boshqaruv darajasiga ko‘ra innovatsion faoliyat omillari tasniflanishi korxona innovatsion faoliyati darajasini kengaytirish va baholash maslalarini ko‘rib chiqishda eng muhim hisoblanadi. Innovatsion faoliyatga ta’sir o‘tkazuvchi omillar boshqaruv darajasiga o‘zaro ta’sir etuvchi omillarni 4 ta asosiy blokka ajratish mumkin(1-rasm).Boshqarilmaydigan omillar (yoki berilgan) - bular, korxona innovatsion faoliyatiga, boshqaruv qarorlarini qabul qilinishiga ta’sir o‘tkazmaydigan omillar.

Investitsion jarayonlar
Resurs jihatdan
Moliyaviy
Moddiy-texnik
Mehnat
Yer
Innovatsion
Informatsion
Tashkiliy
Tashkiliy ishlab chiqarish tuzilmasi
Funksiyalari
Tezkor boshqaruv va nazorat
Mehnatning tashkil qilinishi
Kadrlar
Ijtimoiy-iqtisodiy
Prognozlash va rejalashtirish
Iqtisodiy munosabatlar
Rag‘batlantirish
Moliyaviy iqtisodiy mexanizm
Ijtimoiy rivojlanish
Siyosiy va huquqiy
Meyoriy huquqiy asoslar
Hukumat mahalliy organlarining meyoriy huquqiy asoslari
Korxonalarning huquqiy holati
Nazorat
Bozor munosabatlari, innovatsiya, texnologiya va ishlab chiqarish

1-rasm. Innovatsion faoliyatga ta’sir o‘tkazuvchi omillar boshqaruv darajasiga ko‘ra tasniflanishi[1]

Bilvosita boshqariladigan omillar - bular, korxona innovatsion faoliyatiga ta’siri natijalari boshqaruv qarorlarining qanday qabul qilinishi, tashqi omillar ta’siri bilan bog‘liq.Korxona innovatsion faoliyati rivojlanishiga bilvosita boshqariladigan omillarning ta’siri innovatsion loyihalarga ta’sir o‘tkazuvchi moliya institutlarining qabul qiladigan boshqaruv qarorlarini, innovatsiyalar sohasida davlat siyosatining innovatsiyalarni targ‘ib etishda manfaatdorlar sanoat tizimlari bilan bog‘liq (bank sohasi, davlat investorlar) va boshqalar.

Bevosita boshqariladigan omillar sirasiga, korxona innovatsion faoliyatiga ta’sir ko‘rsatish natijalariga boshqaruv qarorlarinig qabul qilinishi bilan butunlay bog‘liq bo‘lgan omillarni keltiramiz.

Korxonaning innovatsion faoliyatiga uning sohaga tegishliligi alohida ta’sir o‘tkazadi. U aytarli darajada xususiy, mahalliy va xorijiy investorlarni jalb qilishga sharoit yaratadi. Boshqa shu kabi sharoitlarda ham aynan qaysi sohaga tegishlilik omili investitsiyalarni o‘ziga jalb qilish ko‘lamini oshiradi.

Turli ijtimoiy-iqtisodiy tizimlar faoliyat samaradorligiga omillar ta’sirini tahlil qilish va o‘rganishning bir qancha ilmiy asoslangan samarali metodologiyalari mavjud bo‘lib, tadqiqotimizda mintaqada sanoatning innovatsion boshqaruviga ta’sir etuvchi eng muhim omillarni ajratib olish hamda ularni baholashda omil ko‘rsatkichlari ta’sir darajasi va ta’sir kuchini baholash imkoni kengroq bo‘lgan PEST (siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-demografik va texnologik omillar) tahlildan foydalanildi.

PEST tahlilni amalga oshirish uchun dastlab hududiy sanoat bozorida faoliyat samaradorligiga ta’sir etuvchi omillar 4 ta guruh bo‘yicha aniqlab olindi va alohida guruhlarga ajratilgan holda 1-jadvalga kiritildi. Har bir omil guruhi tarkibidagi ta’sir etuvchi omilning sanoat boshqaruvi faoliyatiga ta’sir darajasi hamda ushbu omil ta’sirining ahamiyatini baholash maqsadida O‘zbekiston Respublikasi investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi hududiy boshqarmalari yetakchi ekspertlari xulosalaridan foydalanildi (1-jadval).

1-jadval

[1] A.M.Alimov. Globallashuv va mintaqaviy iqtisodiy integratsiya jarayonlari. -T.: «Fan va tcxnologiya»,2016, 276 bet

PEST tahlil uchun olingan mintaqa sanoatining boshqaruv mexanizmlariga ta’sir etuvchi omillar va ularning ta’sir darajasi[2]

Omil guruhi va turi	**Omilning ta'sir darajasi***	**Omil guruhi va turi**	**Omilning ta'sir darajasi***
Siyosiy omillar guruhi		**Iqtisodiy omillar guruhi**	
Davlatning siyosiy barqarorligi	2	Innovatsion faoliyatni davlat tomonidan milliy va mintaqaviy darajada qo‘llab-quvvatlanishi	3
Mintaqaviy reja va dasturlarning mavjudligi	3	Inflyatsiya darajasi	3
Davlatning soliq siyosati	2		
Mintaqada sanoat ishlab chiqarish faoliyatining davlat tomonidan tartibga solishdagi o'zgarishlar	2	Sohada faoliyati ko'rsatayotgan korxonalar soni	2
		Kichik-biznes va xususiy tadbirkorlikning soha faoliyatidagi ulushi	3
Sanoat boshqaruv faoliyatiga oid qonunchilikning amal qilish darajasi	2	Infratuzilma tizimining shakllanganlik darajasi	1
Ijtimoiy-demografik omillar guruhi		Soha faoliyatiga kiritilgan investitsiyalar hajmi	2
		Innovatsion ishlanmalardan manfaatdor	2

[2] Mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan

		investorlarning mavjudligi	
Sohaga malakali kadrlar yetkazib beruvchi ta'lim tizimi darajasi	2	**Texnologik omillar guruhi**	
Ishchilarning tibbiy va madaniy inshootlardagi xizmatlardan foydalanish imkoniyati darajasi	2		
Tabiiy - geografik sharoitlar holati	3	Soha korxonalarida innovatsiyalardan foydalanish darajasi	2
Axborot resurslaridan foydalanish imkoniyati mavjudligi darajasi	3	Soha korxonalarida yangi texnologiyalarni xarid qilish imkoniyati	2
Alohida xodimlar va bo‘linmalarning innovatsion erkinligi darajasi	2		
		Sohada yangi texnologiyalarni joriy etilish darajasi	3
		Ishlanmalar bozorining mavjudligi, ilmiy-tadqiqot institutlari va boshqalarning mavjudligi darajasi	2

*PEST tahlil uslubiyatidan kelib chiqib omilning ta’sir darajasi 1–3 daraja oralig‘ida belgilandi.

Siyosiy omillar qatoriga davlatning siyosiy barqarorligi, mintaqaviy reja va dasturlarning mavjudligi, davlatning soliq siyosati, mintaqada sanoat ishlab chiqarish faoliyatining davlat tomonidan tartibga solishdagi o‘zgarishlar, sanoat boshqaruvi faoliyatiga oid qonunchilikning amal qilish darajasi kabi omillar tanlab olindi.

Iqtisodiy omillar sifatida innovatsion faoliyatining davlat tomonidan milliy va mintaqaviy darajada qo'llab-quvvatlanishi, inflyatsiya darajasi, sohada faoliyat ko‘rsatayotgan korxonalar soni, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning soha faoliyatidagi ulushi, infratuzilma tizimining shakllanganlik darajasi, soha faoliyatiga kiritilgan investitsiyalar hajmi, Innovatsion ishlanmalardan !manfaatdor investorlarning mavjudligi kabi omillar tanlandi.

Ijtimoiy-demografik omillar – sohaga malakali kadrlar yetkazib beruvchi ta'lim tizimi darajasi, ishchilarning tibbiy va madaniy inshootlardagi xizmatlardan foydalanish darajasi, tabiiy-geografik sharoitlar holati , axborot resurslaridan foydalanish imkoniyati mavjudligi darajasi, alohida xodimlar va bo'linmalarning innovatsion erkinligi darajasi kabi omillar.

Texnologik omillar sifatida soha korxonalarida innovatsiyalardan foydalanish darajasi, soha korxonalarida yangi texnologiyalarni xarid qilish imkoniyati, sohada yangi texnologiyalarni joriy etilish darajasi hamda Ishlanmalar bozorining mavjudligi, ilmiy-tadqiqot institutlari va boshqalarning mavjudligi kabi omillar tanlab olindi.

Ekspertlar tomonidan 4 ta guruhga birlashtirilgan omillarning ta’sir darajasi PEST tahlil uslubiyatidan kelib chiqqan holda 1–3 gacha bo‘lgan daraja asosida belgilandi. Omillarning ta’sir kuchi darajasi har bir darajaning quyidagi xususiyatlarini ifoda etadi:

1 – omilning ta’sir darajasi past, omilning har qanday o‘zgarish holati mintaqa sanoatining boshqaruv mexanizmlari rivojlanishiga deyarli ta’sir ko‘rsatmaydi;

2 – omilning sezilarli miqdordagi o‘zgarishigina mintaqa sanoatining boshqaruv mexanizmlari rivojlanishiga o‘z ta’sirini ko‘rsatadi;

3 – omilning ta’sir darajasi yuqori, omil ko‘rsatkichining har qanday tebranishi mintaqa sanoatining boshqaruv mexanizmlari rivojlanishiga o‘z ta’sirini ko‘rsatadi.

Ta’sir darajasi bo‘yicha belgilangan omillarning ta’sir kuchi ekspertlar tomonidan baholandi hamda ularning ta’sir darajasi va ta’sir kuchi bo‘yicha tahlil natijalari 2-jadvalda umumlashtirildi. Ushbu omillar yuqorida o‘tkazilgan tahlillar, soha rivojlanishining xususiyatlari hamda soha faoliyatiga aloqador ekspertlar fikrlari asosida tanlab olindi.

Umumiy holatda, respondentlar tomonidan mintaqa sanoat boshqaruvi faoliyatini samarali tashkil etish va boshqarishga to‘sqinlik qiluvchi omillar sifatida ekspertlar tomonidan belgilab berilgan faoliyat ko‘rsatuvchi funksional tizimlar doirasida sohaga yangiliklar va faoliyatni maqsadli moliyalashtirishning mavjud emasligi belgilangan.

Tahlil o‘tkazish uchun ekspertlar tavsiyalari asosida shakllantirilgan omillarning eng muhim indikatorlari sifatida faoliyatni boshqarishning kompleks tizimini yaratilishi, sohaga investitsiyalar jalb etilish darajasi, sohada raqobat muhitini

shakllantirishni davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarining yaratilishi, sohada raqobat muhitini rivojlantirish uchun mavjud sharoitlar, infratuzilma tizimining yetarli darajada shakllanishi kabi ko‘rsatkichlarni belgilash tavsiya etiladi.

2-jadval[3]

Mintaqa sanoatining boshqaruv mexanizmlariga ta’sir etuvchi omillar va kuchining real ahamiyati baxosi

Omil guruhi va turi	Omilning ta'sir darajasi	Ekspertlar baxosi					O'rtacha baxo	Omilning ta'sir kuchi
		1	2	3	4	5		
Siyosiy omillar guruhi								
Davlatning siyosiy barqarorligi	2	5	2	3	4	4	4	0,5
Mintaqaviy reja va dasturlarning mavjudligi	3	2	3	1	1	2	2,4	0.25
Davlatning Soliq siyosati	2	4	4	3	4	4	4,2	0,47
Mintaqada sanoat ishlab chiqarish faoliyatining davlat tomonidan tartibga solishdagi o'zgarishlar	2	5	3	2	2	4	3,6	0,55
Sanoat boshqaruv faoliyatiga oid qonunchilikning amal qilish darajasi	2	3	3	2	3	3	3,2	0,63
Iqtisodiy omillar guruhi								
Innovatsion faoliyatining davlat tomonidan milliy va Mintaqaviy darajada qo'llab-quvvatlanishi	3	4	4	5	4	3	4,6	0,65
Inflyatsiya darajasi	3	4	4	4	5	3	4,6	0,65

[3] Mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan

Sohada faoliyati ko'rsatayotgan korxonalar soni	2	5	5	4	4	3	4,6	0,43
Kichik-biznes va xususiy tadbirkorlikning soha faoliyatidagi ulushi	3	4	4	5	3	3	4,4	0,68
Infratuzilma tizimining shakllanganlik darajasi	1	4	5	5	5	4	4,8	0,20
Soha faoliyatiga kiritilgan investitsiyalar hajmi	2	4	5	5	5	4	5	0,40
Innovatsion ishlanmalardan manfaatdor investorlarning mavjudligi	2	4	4	4	3	5	4,4	0,45
Ijtimoiy-demografik omillar guruhi								
Sohaga malakali kadrlar yetkazib beruvchi ta'lim tizimi darajasi	2	3	4	2	2	3	3,2	0,63
Ishchilarning tibbiy va madaniy inshootlardagi xizmatlardan foydalanish imkoniyati darajasi	2	3	3	4	3	3	3,6	0,55
Tabiiy - geografik sharoitlar holati	3	4	3	4	4	3	4,2	0,71
Axborot resurslaridan foydalanish imkoniyati mavjudligi darajasi	3	4	4	5	5	5	5,2	0,57
Alohida xodimlar va bo‘linmalarning innovatsion erkinligi darajasi	2	4	4	5	5	4	4,8	0,41
Texnologik omillar guruhi								
Soha korxonalarida innovatsiyalardan	2	3	3	5	4	3	4	0,5

Soha korxonalarida yangi texnologiyalarni xarid qilish imkoniyati	2	4	2	3	3	3	3,4	0,58
Sohada yangi texnologiyalarni joriy etilish darajasi	3	1	3	2	3	3	3	1
Ishlanmalar bozorining mavjudligi, ilmiy-tadqiqot institutlari va boshqalarning mavjudligi darajasi	2	4	5	4	3	4	4,4	0,45

Yuqoridagi omilli PEST tahlil hamda sohada faoliyat ko‘rsatuvchi tadbirkorlik subyektlari o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rov natijalari tahliliga asoslangan holda kelgusida mamlakatimizda sanoat sohasini rivojlantirish va sohani boshqarish jarayonlari samaradorligini oshirish yo‘nalishidagi faoliyatni quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- hududlarning sanoat salohiyatini omilli tahlil qilish asosida soha rivojlanishi uchun zaruriy infratuzilma tizimlarini bosqichma-bosqich rivojlantirish;

- tizimli o‘zgarishlar asosida soha boshqaruv faoliyati kesimida malakali kadrlarni tayyorlash;

-Innovatsion ishlanmalardan manfaatdor investorlarning sonini va boshqarish jarayonlarini muvofiqlashtirish orqali ichki va tashqi muhit elementlarining o‘zaro aloqasini samarali ta’minlash;

- sanoat boshqaruvi faoliyatini moliyalashtirish uchun investitsiyalar jalb qilishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish;

- sohada faoliyatni tashkil etish va boshqarish jarayonlarini huquqiy jihatdan tartibga solinishini ta’minlash maqsadida zaruriy huquqiy-me’yoriy bazani takomillashtirish.

XULOSALAR

Sanoat boshqa sohalarda boshqaruv faoliyatining samaradorligini oshirish, birinchi navbatda, resurslarni optimal taqsimlash, transport tizimini va saqlash jarayonlarini yaxshilashni, axborot texnologiyalari va raqamli tizimlarni joriy etishni o’z ichiga oladi. Boshqaruv jarayonlarining samarali boshqarilishi nafaqat xarajatlarni kamaytirishga, balki vaqtni tejash, mahsulot sifatini yaxshilash va mijozlarga sifatli xizmat ko’rsatishni ta'minlashga yordam beradi. Hozirgi kunda,

ishlab chiqarish jarayonlarida samarali boshqaruv tizimlarini joriy etish uchun kompaniyalar raqobatbardoshligini oshirishga, resurslarni tejashga, ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan yangi yondashuvlarga muhtoj.

Ta□minot zanjirini yaxshilash va zanjirdagi barcha bosqichlarni optimallashtirish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirish va xarajatlarni kamaytirish mumkin.

Xodimlarning motivatsiyasini oshirish va rag'batlantirish tizimlarini yaratish, bu orqali ishlab chiqarish va logistika jarayonlarida samaradorlikni oshirish.

Taklif etilayotgan ustuvor yo‘nalishlarning sohada kelgusida to‘laqonli amalga oshirilishi ushbu sanoat sohasida faoliyatni tashkil etish va boshqarish jarayonlarini rivojlantirish hamda faoliyat samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarni boshqarish va muvofiqlashtirish, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan xatarlar darajasini pasaytirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. A.M.Alimov. Globallashuv va mintaqaviy iqtisodiy integratsiya jarayonlari. - T.: «Fan va tcxnologiya»,2016, 276 bet.

2. Digitalization of the Energy Industry as a Direction for Ensuring the Growth of Energy Efficiency and the Energy Security of the State-T.G.Filosofova

3. A. N. Bovin’s research while affiliated with Russian Academy of Sciences and other places

4. Berdiyev Abdumalik, Erkayeva Gulbahor, other. Measures to Increase the Popularity Of Banking Services. International Journal of Modern Agriculture. Volume 10, No.2,10 (2), 3943 – 3949. 2021 ISSN: 2305-7246. Полученохttp://www.modernjournals.com/index.php/ijma/article/view/1269.

5. Жигарев С.А. Факторы повышения эффективности инвестиционных процессов в машиностроении. // TERRA ECONOMICUS (Экономический вестник Ростовского государственного университета). 2009, Том 7, № 2 (часть 3). - 171 с

6. FARG‘ONA VILOYATINING SANOAT ISHLAB CHIQARISHI. 2024-YIL YANVAR OYI (DASTLABKI MA’LUMOT)

7. Bekmurodov A.Sh., G`afurov U.V., Tuxliev B.K. Jahon moliyaviyiqtisodiy inqirozi, O`zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo`llari va choralari: O`quv q o`llanma. –T.: TDIU 2009. – 124 b.